

DAĞDAN YAZILMIŞ MEKTUPLAR

FOL 78

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 76
JEAN-JACQUES ROUSSEAU KİTAPLIĞI 01

DAĞDAN YAZILMIŞ MEKTUPLAR
JEAN-JACQUES ROUSSEAU

ÇEVİREN: ADNAN AKAN

ÖZGÜN ADI: *LETTRES ÉCRITES DE LA MONTAGNE*
EDİSYON: EDITIONS L'AGE D'HOMME 2008

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-70014-0-5

BASKI: VADİ GRAFİK - SERTİFİKA NO: 47479

I. BASKI: EKİM 2020

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

Bağımsız şehir devleti konumundaki Cenevre’de doğdu (1712). Babası saatçilik yapan Isaac Rousseau’nun ve annesi doğumundan dokuz gün sonra vefat eden Suzanne Bernard’ın ikinci çocuğuydu. İlköğrenimini on yaşına kadar babasından aldı. Babasının sürgüne gönderilmesinin ardından Bossey yakınında bir papazın yanına yerleştirildi ve bir süre oymacı çıraklığı yaptı. On altı yaşında Fransa’ya geçti; entelektüel yetenekleri için dönüm noktası olacak Madam de Warens ile tanıştı. Burada Latin klasiklerini, matematik, astronomi, anatomi, tarih ve teoloji çalıştı. Birkaç ay Lyonlu bir soylu ailede öğretmenlik yaptı, ardından Paris’e gitti (1741). Venedik’teki Fransız Konsolosluğunda sekreterlik yaptı. Diderot aracılığıyla *Encyclopedie*’nin müzik maddelerine katkıda bulundu (1745). Aynı zamanlarda Thérèse le Vasseur adındaki eğitimsiz bir hizmetçiyle birlikte yaşamaya başladı. Dijon Akademisi en iyi deneme ödülünü kazandı (1749). Yalın yaşam üzerine öğretilerini uygulamak için Paris yakınlarında taşraya çekildi (1756). Hermitage’dan ayrılarak temel yapıtlarını yazacağı Montlouis’e yerleşti (1758). *Émile*’in yayımlanmasından kısa süre sonra Fransız parlamentosu tarafından kınanarak sürgüne gitmezse tutuklanacağı iletili. Sürgünün yılları Neuchâtel ve Berne bölgesinde geçti, ardından Hume’un çağrısını kabul ederek İngiltere’ye gitti (1766). Bir süre sonra koşulların değiştiği Paris’e geçti (1770). Ermenonville’de bir kulübeye yerleşti ve burada öldü (1778). Başlıca eserleri: *Discours sur les sciences et les arts* (1750); *Émile ou De l’éducation* (1762); *Du contrat social* (1762); *Essai sur l’origine des langues* (1781).

ADNAN AKAN

İskenderun Doğumlu (1985). İlköğretimi İskenderun’da orta ve lise öğretimini Midyat’ta tamamladı. İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünde lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamladı. Yüksek Lisans’ta *Jean Jacques Rousseau’da İnsan ve Toplum Sorunu* adlı tezi hazırladı. Belçika Hükümeti burslusu olarak L’Université de Liège’de Fransızca dil eğitimi stajına katıldı (2018). Hâlen Kocaeli Üniversitesi Felsefe Bölümünde doktora çalışmasına devam etmekte ve araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Başlıca eserleri: Alfred Schütz, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler* (2018, Seyda Kesikoğlu ile).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
BİRİNCİ KISIM	
BİRİNCİ MEKTUP [DİNİN YAPISI VE SİVİL TOPLUM: KİTAPLARI YAKMALI MI?]	13
İKİNCİ MEKTUP [DEVLET DİNİ VE REFORMASYON]	41
ÜÇÜNCÜ MEKTUP [TANRI MUCİZELERE GEREKSİNİM DUYAR MI?]	60
DÖRDÜNCÜ MEKTUP [CENEVRE BURJUVA YEMİNİ]	92
BEŞİNCİ MEKTUP [SİVİL VE DİNÎ OTORİTELERİN YETKİ ALANLARI]	108
ALTINCI MEKTUP [EGEMEN VARLIK VE HÜKÜMET KURUMU]	148
İKİNCİ KISIM	159
YEDİNCİ MEKTUP [CENEVRE DEVLETİ'NİN SİYASİ YAPISI]	159
SEKİZİNCİ MEKTUP [CENEVRE DEVLETİNİN SİYASİ VE HUKUKİ YAPISI]	185
DOKUZUNCU MEKTUP [NEGATİF HAK VE SONUÇ]	223
DİZİN	256

ÖNSÖZ

Üzerine çokça durulmuş ve zaten neredeyse unutulmuş bir konuyu geç ele aldığımı hissediyorum. Durmak bilmeyen herhangi bir çalışmaya artık imkân tanımayan durumum, polemik türünden tartışmalara karşı duyduğum hoşnutsuzluğum, yazmakta yavaşlamaya ve yayımlamaya karşı tiksinti duymama neden oldu. Öyle ki söz konusu olan yalnızca ben olsaydım bütün bu Mektuplar'ı imha edebilir ya da daha ziyade hiçbirini yazmayabilirdim; ancak Yurdum yalnızca hakkımı müdafaa ederken haklarından vazgeçtikleri vakit yurttaşlarına baskı kurduğunu rahatlıkla görebileceğim kadar bana yabancı değildir. Böylesi bir durumda ne acıya ne de sabra değil de ancak insanı görevini yerine getirmekten alıkoyacak zayıflık ve korkaklık gibi bir hisse kapılmış olsaydım insanların en alçağı olurum.

Halk için bu mektupların içeriğinden veya ana fikrinden daha az önemli bir şey olmadığından eminim. Küçük bir Cumhuriyetin anayasası, küçük özel bir Kişinin akıbeti, kimi haksızlıkların ortaya serimi, bazı safsataların çürütülmesi; bütün bunlar birçok okuyucuya layık olacak kadar kendinde yeterince önem arz etmemektedir: ancak tartışmak istediğim konular küçük olsa da amaçladığım şeyler önemli ve her dürüst insanın dikkatine layıktır. Cenevre'yi yerinde Rousseau'yu ise kendi bunalımıyla baş başa bırakalım; lakin Din, lakin Özgürlük, Adalet! İşte, kim olursanız olun sizden aşağı olmayan şeyler bunlardır.

Burada dahi kullanılan üslupta meselenin çoraklığı giderilmeye çalışılmasın. Kaleminin kimi huzur dolu darbelerinin bu denli çileden çıkardığı kişiler bu Mektuplar'da

kendilerini sakinleştirecek şeyleri bulacaklardır. Bir başkası için söylemiş olsaydım zulme uğramış bir kişiyi savunma onuru yüreğimi alevlendirirdi. Acınası bir biçimde kendimi savunmak zorunda kaldığımda ise muhakeme etmekle yetinirdim; buna karşın heyecana kapılmakla değerimi düşürmüş olurum. Dolayısıyla, soğukkanlılıkla ifade edilmeyi hakikat açısından gerekli görenlerin huzurunda bu husus sayesinde neredeyse pek anlayamadığım bir düşünce lehine bir lütfa ulaşmış olacağım. Güçlü bir ikna bizleri hareket geçirdiğinde donuk bir dili kullanmak ne derece mümkündür? Arşimed bütünüyle kendinden geçmiş bir hâlde Siraküza sokaklarında çırılçıplak koşarken kendisine tutkuyla bağlı olduğundan dolayı en azından hakikati bulamamış mıydı? Tam aksine, hakikati hisseden kendini ona tapınmaktan alıkoymaz; donuk durmaya devam eden ise onu görmemiştir.

Ne olursa olsun, okurlarımdan benim bu güzel yazım üslubumu bir tarafa bırakmalarını yalnızca iyi veya kötü muhakemede bulunup bulunmadığımı sorgulamalarını rica edeceğim; çünkü nihayetinde bir yazarın yalnızca uygun bir şekilde kendisini açıklamasından, ne söylediğini bilmediği sonucunun nasıl çıkarılabileceğini bilmiyorum.

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ MEKTUP

[DİNİN YAPISI VE SİVİL TOPLUM: KİTAPLARI YAKMALI MI?]

Hayır Bayım davamı savunmak hususunda *İtirazcılara*¹ katılmadığınız için sizleri hiçbir şekilde suçlamıyorum. Bırakın böylesi bir girişimde bulunmayı sahip olduğum bütün kudretle buna karşı durdum ve yakınlarım da ricalarım üzerine bundan vazgeçtiler. Konuşulmak gerektiğinde susuldu; yalnızca susmak gerektiği zaman ise konuşuldu. Şikayetlerin yararsızlığını önceden bildiğim gibi sonuçlarımı da öngörecektim. Bütün bunların kaçınılmaz sonuçlarının kamu huzurunu bozacağı veya devletin anayasasını değiştireceği sonucuna varmıştım. Olay, korkularımı epeyce haklı çıkaracaktı. Ama işte bu noktada beni dehşete düşüren farklı bir seçeneğe yöneldiniz. İçinde bulunduğunuz kriz artık mevzu su olmadığım bir başka değerlendirmeyi gerektirmektedir. Yapılmış olanla ilgili olarak, yapmak zorunda olduğunuz şeyi talep ediyorsunuz: Burjuvazinin yapısına ait olduğundan ötürü bütün bu girişimlerin kendilerinden sakınanlar üzerinden çok bunları gerçekleştirenler üzerinde etkide bulunacağını düşünüyorsunuz. Nitekim, başlangıçta ne denli farklı görüşlere sahip olsalar da ortak yarar bütün bunları burada bir araya getirmelidir. Talep edilen ve çiğnenen haklarınız bundan böyle şüphe altında kalmamalıdır; bu haklar ya kabul edilmeli ya da feshedilmelidir. Bu hakları tehlike

¹ 1762 yılında Cenevreli yöneticiler Fransa'nın baskısıyla *Toplumsal Sözleşme* ve *Emile*'in kopyalarını yakıp yasaklama kararı alır. Rousseau'nun Cenevre ile bağlarının kopmasına neden olan bu olay karşısında kimi Cenevre yurttaşı bu durumu protesto etmek amacıyla Cenevre yöneticilerine bir *itiraz mektubu* sunacaklardır. (Çev.)

içine atan onların apaçık oluşlarıdır. Fırtına sürürken meseleye yaklaşılmamalıydı; ancak bugün yangın bütün bir evi sarmış durumdadır.

Söz konusu olan artık çıkarlarım olmadığı gibi sahip olduğum onur sürekli olarak beni böylesi bir meselenin parçası kılıyor; bunu bilmenize rağmen tarafsız bir insan gibi fikrimi soruyorsunuz; ön yargının gözlerimi kamaştırmayacağını ve tutkunun ise beni haksızlığa sürüklemeyeceğini varsayıyorsunuz; ben de bunu ümit ediyorum, ancak gelin görün ki böylesi hassas durumlarda kim kendisine hâkim olabilir ki? Muhatabı olduğum ve ana nedeni felaketlerim olan bir mücadelede kendimi unutmanın benim için imkânsız olduğunun farkındayım. Öyleyse Bayım, güvenize karşılık verebilmek ve elimden geldiğince saygınızı haklı çıkarabilmek için neler yapmalıyım? İşte bütün mesele bu. Kendime duyduğum haklı bir güvensizlikle sizlere nedenlerimi düşüncemden daha fazla dile getireceğim. Bütün bu nedenleri ölçüp biçecek, birbiriyle kıyaslayacak ve seçiminizi yapacaksınız. Dahası niyetlerimden değil –Tanrı biliyor bunların saf olduğunu– fakat vardığım hükümlerden şüphe duyunuz. En adil insan ne zaman derinden bir şekilde yaralanmış olsa şeyleri nadiren oldukları gibi görür. Sizi yanıltmak istemiyorum ama yanılabilirim; bunu başka herhangi bir konuda yapabiliirdim ve bunun burada vuku bulma ihtimali oldukça yüksek. Bundan dolayı tetikte olun ve eğer on kere haklı değilsem bir kez dahi haklılığımı kabul etmeyin.

İşte Bayım, almak zorunda olduğunuz ve benim de yeri geldiğinde almak istediğim önlem bu. Size kendimden, yakınmalarımдан, yargıçlarınızın katı yargılama usullerinden söz etmekle konuşmaya başlayacağım; bu yapıldığında ve böylelikle de rahatlamış olduğumda kendimi unutacağım; size kendinizden, durumunuzdan yani Cumhuriyet'ten bahsedeceğim ve bu sıralama yoluyla bana sunmuş olduğunuz sorunu aynı şekilde ele almayı umarsam kendimden gereğinden fazla şey beklediğimi sanmam.

DİZİN

4 Mart Protestoları 208

A

adalet 11, 23, 33, 41, 61, 92, 104, 105, 109, 137, 139, 164, 189, 215, 220, 247, 249, 250

aforoz 59, 111, 112, 120, 122

ahlak 19, 30, 61, 106, 147

akıl 15, 26, 44, 61, 71, 78, 119, 157, 185, 196; insan ~nın sınırları 28

Büyük Albert 74

d'Alembert 24, 107, 145, 171

Althusius 157

anayasa 11, 33, 128, 172, 178, 222, 226, 229, 247, 252

Antoine, Nicolas 130, 132

arabulucular 186, 202, 254

arabuluculuk [Médiation] 168

aristokrasi 153

Aristophanes 141

Arşimed 12

Avrupa 55, 56, 75, 103, 105, 130, 140, 145, 154, 155, 168, 194

B

baba otoritesi 151

bağımsızlık 192

Bardin, Sieur 231

barış 23, 29, 35, 46, 52, 146, 174, 175, 185, 245; evrensel ~ 146

basım özgürlüğü 123

Berruyer 91

bilgelik 27, 28, 71

bilgi 4, 21, 22, 49, 61, 104, 121, 183, 185, 233, 246

bilim 18, 116

Brioché 74

Bruhier 76

La Bruyere 37

burjuva 92, 93, 95, 100, 179, 197, 238; ~ yemini 92, 93

burjuvazi 13, 106, 166, 168, 179, 202, 205, 207, 208, 209, 245, 246; ~nin yapısı 13

büyücüler 81

C

Caiphe 58

Calvin 164

Cenevre 11, 13, 15, 16, 17, 35, 37, 41, 42, 44, 48, 50, 51, 54, 58, 70, 92, 93, 96, 98, 101, 103, 104, 105, 111, 119, 127, 130, 138, 139, 140, 144, 145, 147, 154, 155, 156, 157, 159, 163, 172, 173, 179, 183, 185, 189, 195, 201, 205, 210, 213, 216, 218, 220, 221, 222, 229, 231, 234, 237, 243, 244, 245, 246, 254; ~ Genel Meclisi 172

Chouet 179, 180, 212, 221

Cizvitler 50

Cumhuriyet 11, 14, 17, 45, 119, 181, 154, 186, 212

Du Cret, Micheli 191

D

dans etme 90

Davud 141

demokrasi 110

demokratik devletler 162

din 11, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 45, 50, 54, 90, 95, 96, 106, 108, 109, 111, 112, 118, 120, 121, 128, 129, 145; devlet ~i 41, 42, 111; ~e saldırı-mak 129; doğal ~ 86

dindarlık 30, 142, 147

- dinsizlik 24
 diriliş 66, 72
 doğa 71
 doğal: ~ hukuk 16; ~ yasalar 151
 doğa yasaları 72, 78
 Don Carlos 95
 duyum 81
- E
 ebedî İnanet 23
 Egemen: ~ Halk 161; ~ Meclis 174, 213; ~ Varlık 44, 110, 111, 112, 115, 117, 148, 152, 153, 163, 164, 169, 171, 172, 174, 182, 187, 196, 202, 205, 207
 engizisyonlar 46
 En Üstün Hâkimin Mahkemesi 52
 erdem 23, 26, 92, 106, 251
 erdemler 29, 36, 69, 147
- F
 fakirler 246
 fanatizm 23
 Farel 58
 felsefe 4, 26, 61, 118, 119, 119, 142, 146, 225; ~nin özgürlüğü 146
 Firavun 80, 81
 Fransa 13, 19, 73, 75, 139, 140, 143, 155, 201, 240
 Frederick 67
 Froment 58
- G
 Genel Meclis 171, 191, 196
 Gentil, Valentin 164
 Gökler Krallığı 67
 Guinea 74
- H
 hakikat 28, 59
 haksızlık 216; ~ Yasası 31
 halk 11, 62, 77, 123, 142, 161, 173, 194, 235, 236, 249; ~in sesi 202, 216
 Hardouin 70
 Harun 80, 81
 Havariler 57, 59, 67, 81
 Henri de la Marre 90
 Hobbes 157
 Hristiyan dini 17, 35, 148
 Hristiyan(lar) 26, 27, 32, 55, 77, 140; ~ mezhepleri 47
 Hristiyanlık 24, 33, 35, 46, 48, 50, 52, 70, 83, 88, 90, 95, 107, 126
 hukuk 16, 19
 hükümet 34, 36, 98, 101, 110, 111, 123, 127, 148, 152, 153, 154, 164, 165, 166, 167, 172, 173, 177, 179, 180, 181, 188, 189, 190, 194, 195, 197, 199, 209, 212, 213, 215, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 228, 239, 240, 241, 242, 244; ~ Memurları 98, 127, 173, 188, 189, 190, 212, 219, 224
- İ
 İlyas 74
 iman 21, 22, 25, 26, 30, 32, 44, 48, 49, 51, 54, 60, 62, 70, 71, 79, 85, 87, 96, 105, 114, 116; ~ beyanı 86
 insani kurumlar 34
 insanlık 36, 38, 232
 İsa 26, 27, 28, 29, 32, 33, 36, 39, 48, 55, 57, 58, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 75, 76, 77, 78, 82, 87, 88, 89, 90, 91, 107, 113, 114
 İsviçre 103, 140
 İtirazcılar 16, 100, 117, 122, 128, 129, 132, 141, 147, 157, 190, 212, 220, 223, 228
 İtiraz hakkı 196, 201, 228
- J
 Jansenistler 90
 Aziz Jean 75
 Joseph 64
- K
 Calvin 46, 50, 58
 kamu: ~ hukuku 104; ~ yararı 180, 197
 kamusal: ~ düzen 154; ~ özgürlük 162
 Katolik Kilisesi 43
 Katolikler 43, 55, 56, 57, 79, 93
 Keith, George 140

Kilise 16, 17, 31, 42, 43, 45, 46, 47,
51, 55, 56, 57, 58, 79, 89, 93, 96,
97, 98, 99, 100, 108, 109, 111, 112,
113, 114, 115, 116, 117, 120, 121,
122, 129, 130, 131, 132, 139, 146,
178; ~ Buyruğu 16; ~ İdare Heyeti
97, 99, 108, 112, 114, 120, 122
kimya 73
Kitap 18, 39, 69, 80, 122, 123, 125,
127, 133, 236
Konsüller 173, 235
kölelik 159, 178, 180, 193, 251, 253
kötülük 24, 39, 92, 125
Kur'an 36
kurtuluş 36
Kutsal Ruh 19

L

Lazarus 75
Locke 157
Luthercilik 47

M

Magistrat 19, 23, 111
Mahkeme 21, 114, 181, 182, 201
Mahkemeler 176, 181
Meclis 16, 17, 92, 94, 96, 98, 99,
100, 101, 105, 110, 111, 112, 113,
114, 115, 117, 118, 121, 131, 132,
133, 137, 149, 158, 160, 161, 162,
164, 165, 166, 169, 172, 173, 174,
177, 178, 180, 181, 183, 184, 188,
189, 190, 195, 196, 197, 201, 212,
213, 214, 216, 219, 222, 223, 224,
232, 234, 239, 243, 244, 245, 247
merhamet 69, 102
Metodistler 91
Monarşi 156, 180
Monarşilerin 110
Montesquieu 141, 157, 181
Morelli, Jean 16, 97, 98, 99, 108,
127, 128, 129, 130, 164
mucize 58, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71,
72, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 87,
88
mucizeler 80, 83, 88
Musa 66, 81, 82

N

negatif hak 223, 226, 227
Newton 73
Nollet 74

O

ortak yarar 13, 96
orta tabaka 246
Othon 192
otorite 19, 20, 41, 71, 80, 84, 119,
161, 163, 175, 203, 216, 219, 235

Ö

öğreti 16, 31, 43, 56
Öklids 18
özgürlük 11, 106, 115, 119, 151,
158, 159, 175, 178, 186, 192, 193,
199, 201, 221, 240, 248, 251, 253

P

Papalık 45
Parlamento 103, 139, 171, 180, 201,
233
Aziz Paul 29, 32, 70, 91, 141
Perikles 250
Philippe 81
pozitif yasalar 22, 151
Protestanlar 51, 52, 55, 57, 109, 111
Pufendorf 195

R

Redler Yasası 166, 167
Reform 43, 47, 48, 51, 79, 85, 90
Reformasyon 41, 42, 44, 45, 46, 48,
50, 101, 111; ~a uygun olarak ya-
şamak 93
Reformcular 42, 55
La Rochefoucault 37
Roma 42, 43, 45, 46, 47, 50, 79, 141,
154, 167, 173, 184, 226, 235, 236
Romalıların bilgeliği 175
Rouelle 74

S

sahte mucizeler 80
Saint-Pierre 147, 157
Sanat 116
savaş 35, 58, 174, 175, 178, 208,

209, 213
 Senato 175, 201, 236
 sevgi 31
 Sezar 236
 Sidney 157
 sihirbazlık numarası 80
 sivil: ~ güç 118; ~ otorite 98, 129,
 144, 215; ~ otorite sahipleri 41
 siyasal: ~ hukuk 150; ~ sorunlar 157
 siyaset 34, 42, 118, 119, 162
 Sokrates 141

Ş

Şeytan 78, 82
 şüphecilik 63

T

Tacite 192
 Tanrı: ~'nın iradesi 151; ~'ya karşı
 suç işlemek 141
 Thukididis 250
 toplum 13, 32
 Tribünler 235
 Tronchin 15, 113

U

ulus 65, 229

V

Vahiy 27, 55, 56, 60, 63
 Vekilleriniz 49
 Vernes 70
 Vernet 70
 vicdan 35, 56; ~'ın yükümlülüğü 35
 Voltaire 142, 143

Y

Yahudiler 66, 67, 70, 142
 Yasa(lar) 21, 27, 30, 31, 35, 41, 42,
 45, 46, 53, 92, 96, 105, 111, 112,
 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
 121, 125, 126, 127, 129, 132, 142,
 144, 152, 156, 162, 163, 166, 171,
 175, 185, 186, 190, 193, 194, 199,
 200, 204, 205, 206, 207, 209, 210,
 211, 214, 215, 218, 230, 231, 232,
 234, 241, 242, 244, 247, 249, 254;
 ; ~'nın ruhu 120
 Yasakoyucu 36, 94, 97, 114, 160,
 163, 176, 190, 196, 198, 215, 220,
 226
 yasama 33, 36, 119, 129, 162, 174,
 178, 182, 194, 207, 209, 213, 214,
 234; ~ gücü 111, 152, 161, 226
 Yunus 65
 yurtseverlik 36, 147
 Yurttaş(lar) 15, 35, 95, 127, 163,
 164, 169, 173, 191, 195, 197, 200,
 205, 228, 231, 232, 234, 240, 243,
 249, 254; ~'in ahlakı ve ödevleri 95,
 145
 Yurttaşlık 93, 163
 Yuşa 74
 yücelik 71
 yükümlüğün kökeni 151
 yürütme gücü 111, 161, 162

Z

zihin 61, 78